

HARHAMA

Kantaesitys Espoon Kaupunginteatterissa 16.9.2020

TEATTERIESITYKSEEN LIITTYVÄ OPPIMATERIAALI lukiolaisille ja 2. asteen opiskelijoille opettajineen. Materiaalin on laatinut yleisötyöntekijä Hanna Häyhä (TIO, HuK).

OPPIAINEET: äidinkieli ja kirjallisuus, ilmaisutaito, uskonto ja elämänkatsomustieto

KÄYTTÖOHJE: Tehtävät voi tehdä kokonaisuutena tai valikoiden. Tehtävät sopivat itsenäiseen työskentelyyn tai opettajan johdolla toteutettavaksi ja niitä voi vapaasti soveltaa.



Esityksen perustiedot

Ensi-ilta Espoon Kaupunginteatterin Revontulihallissa ke 16.9.2020, näytöksiä 5.11.2020 saakka
Kesto noin 2 h 40 min, sis. väliajan

Johdanto Harhaman maailmaan

Harhama on mies, joka on päättänyt kirjoittaa kirjan. Siitä on tarkoitus tulla suurteos, jossa selitetään elämän syvin merkitys. Ennen kuin kirjan kirjoittaminen voi alkaa, Harhaman on otettava selkoa, mistä elämässä on oikeastaan kysymys.

Harhama heittäytyy tutkimaan elämää täysin palkein. Häntä askarruttavat kristinuskon Jumala ja Perkele, maailman kurjuus ja prostituutiokysymys, sosialistiset teoriat, kapitalismin nousu, eikä vähempää tai enempiä kuin ihmiskunnan menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus.

Aina kun Harhama luulee saaneensa selkoa elämästä, maailman kuohut tekevät temppunsa ja vievät hänen huomionsa teoksensa kirjoittamisesta. Kotipuolella esteen kirjoitustyöhön tarttumiselle tuottaa ilman kirkon siunausta solmittu avioliitto paikallisen komeljanttarin kanssa.

Juha Hurmeen dramatisoima ja ohjaama esitys perustuu **Irmari Rantamalan** vuonna 1909 julkaistuun omaelämäkerralliseen esikoisteokseen. Rantamala puolestaan on suomalaisen kulttuurihistorian kiinnostavampia hahmoja.

Hänet tunnetaan myös nimillä **Algot Untola**, **Maiju Lassila** ja **Väinö Stenberg**. Lassilan nimellä kirjoitettu *Tulitikkuja lainaamassa* on kotimaisen draaman klassikkoteoksia. Hän oli opettaja, toimittaja, kirjailija, vallankumouksellinen ja vaaliagitaattori, joka kuoli epäselvissä olosuhteissa sisällissodan aikana.

Sittemmin unohdettu yli tuhat sivuinen romaani saa näyttämöllä uuden elämän. Ohjauksessaan Hurme näyttää, miten suomalaisuusaatteen aamunkoiton suuruudenhullusta romaanista tehdään näytelmä. Teatterissa mahdollon muuttuu mahdolliseksi ja poliittiset ideologiat vetäviksi lauluiksi.

Hurme on dramatisoinut napakan juoninäytelmän, jota siivittää **Petra Poutasen** säveltämä musiikki. Huima näyttelijäjoukko hämmästyttää monenmoisissa rooleissaan. Esityksessä Rantamalan teoksen villi huumori ja modernismi on hiottu huippuunsa. Tuloksena syntyy kansannäyttämöperinteestä ammentava show, joka antaa toivoa elämän sotkuisessa vyhdissä räpiköivälle nykyihmisellekin.

Työryhmäluettelo

Alkuperäinen teksti: Irmari Rantamala

Ohjaus ja dramatisointi: Juha Hurme

Koreografia: Saara Hurme

Lavastus ja valosuunnittelu: Raisa Kilpeläinen

Pukusuunnittelu: Reija Laine

Sävellys: Petra Poutanen

Äänisuunnittelu: Grégory Maise

Näyttämöllä: Tomi Alatalo, Eetu Känkänen, Antti Laukkarinen, Enni Ojutkangas, Cécile Orblin ja Roosa Söderholm

Tehtävät

Ennen näytelmän katsomista

1. Tutustu Harhaman johdantotekstiin ja työryhmäluetteloon. Mitä saat tietää näytelmästä ja sen tekijöistä? Millaisia odotuksia sinulla on esityksestä? Ovatko näyttelijät tai ohjaaja sinulle entuudestaan tuttuja? Onko kirjailija Irmari Rantamala sinulle entuudestaan tuttu? Millä tavalla?
2. Katso Youtubesta video, jossa Juha Hurme kertoo Harhamasta. Millä perusteella Hurmeen mukaan Harhamasta on kannattanut tehdä näytelmä? Linkki videoon: <https://bit.ly/32vrkxO>



3. Katso Youtubesta Espoonlahden lukion oppilaiden Ulrika Repokarin ja Oona Erkan tekemä Juha Hurmeen haastattelu. Linkki videoon: <https://bit.ly/32AF3mL>



Videot löytyvät myös Espoon Kaupunginteatterin verkkosivuilta > Ohjelmisto > Harhama

4. Lue Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran artikkeli Algot Untolasta (ts. Irmari Rantamalasta) ja vastaa seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä ja missä Untola opiskeli?
- Mitä eri töitä Untola teki elämänsä aikana?
- Mitkä teokset Untola julkaisi Irmari Rantamalana? Entä Maiju Lassilana?
- Mitä Untolan kuolemasta tiedetään?
- Mitä artikkelissa kerrotaan Rantamalan *Harhama*-teoksesta?

Linkki artikkeliin: <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/2831>

Näytelmän katsomisen jälkeen

Keskustelu- ja pohdintatehtävät

1. Mitä pidit Harhama-näytelmästä? Mitä pidit eri osa-alueista: ohjaus ja dramatisointi, näyttelijäntyö, musiikki, koreografiat, lavastus, puvustus, valo- ja äänisuunnittelu jne.? Millaisia teatterin keinoja näytelmässä käytetään? Millaista on näytelmän kieli ja kerronta? Mitä tunteita, ajatuksia ja kysymyksiä näytelmä sinussa herätti? Keskustelkaa ensin pareittain, sitten koko ryhmän kanssa.
2. Mistä näytelmä mielestäsi kertoo eli miten tulkitset näytelmää? Mitkä ovat näytelmän keskeiset aiheet ja teemat? Mitä näytelmä haluaa sanoa katsojalle eli mikä on näytelmän sanoma tai onko sanomia useita? Miten tulkitset päähenkilön, alkuperäisteoksen ja näytelmän nimeä Harhama?
3. Irmari Rantamalan *Harhama*-romaani kertoo Harhamasta, joka kirjoittaa elämäänsä ja kokemuksiaan kuvaavaa Teosta. Kyseessä on siis metafiktiivinen romaani eli romaani, jossa kirjoitetaan romaania ja jossa näin ollen kerronta ja fiktio tiedostetaan korostetusti. Millä tavalla näytelmässä näkyy alkuperäisen *Harhama*-romaanin metafiktiivinen luonne?
4. Pohtikaa pareittain tai pienryhmissä seuraavia näytelmään liittyviä kysymyksiä:
 - a) Millainen juoni Harhama-näytelmässä on?
 - b) Kuvaile Harhaman henkilöahmoa. Kuka hän on? Millainen hän on? Mitä hän kokee näytelmän aikana ja miten hän muuttuu eli millaisen kaaren hän käy läpi?
 - c) Millainen rooli musiikilla on näytelmässä?
 - d) Millaisia näytelmän koreografiat ovat?
 - e) Harhamaa on luonnehdittu Suomen Faustiksi. Mitä tällä tarkoitetaan?
 - f) Näytelmästä on sanottu, että se ammentaa kansannäyttämöperinteestä. Millainen on suomalainen kansannäyttämöperinne ja miten perinne näyttäytyy Harhama-näytelmässä?

Kirjoitustehtävät

1. Kirjoita Harhama-näytelmästä arvostelu. Painota seuraavia asioita: Mistä näytelmä kertoo? Millainen katsomiskokemuksesi oli? Miten tulkitset näytelmää? Keskustelkaa ensin pareittain tai pienryhmässä, millainen on hyvin kirjoitettu arvostelu.
2. Valitse yksi alla olevista aiheista ja kirjoita siitä esseemuotoinen kirjoitus. Pituus n. yksi sivu. Otsikoi esseesi.
 - a. Aatteiden harhamaa – millaisten aatteiden keskellä näytelmän päähenkilö Harhama harhailee?
 - b. Nykypäivän harhaileva ihminen – millaisten aatteiden, ilmiöiden ja kysymysten keskellä nykyihminen harhailee?
 - c. "Kumpi on oikeassa, isäkö vaiko äiti?" Harhama pohtii halki näytelmän, uskoako Jumalaan vai Perkeleeseen. Pohdi uskonnon, ateismin ja saatananpalvonnan aiheita Harhama-näytelmässä

3. Lue Harhama-näytelmän 20. kohtaus, jossa Aleksander Vladimirovitsh Kovalewskij kertoo Harhamalle näkemyksensä kirjallisuudesta ja kirjoittamisesta. Kirjoita Kovalewskijille vastine. Keskustelkaa ensin pareittain tai pienryhmässä, millainen on hyvä vastine.

KOVALEWSKIJ: Sinä siis aiot kirjailijaksi. Heitä pois tuo hullutus, elämän valhe. Sillä katso: eihän kirjallisuus ole muuta kuin petosta ja elämän vääristelyä.

HARHAMA: Kuinka niin?

KOVALEWSKIJ: Siksi, että kirjallisuudessahan ovat säännöt, minkälaiseksi pitää ihminen ja sen elämä kuvata: se pitää kuvata runollisesti ja esteettisesti eheäksi. Etkö sinä ole ajatellut, mikä suunnaton hulluus ja petos se on? Et ole. Hyvä on. Ajattele sitten, onko maailmassa ainoatakaan, sanon ainoatakaan ihmistä, jonka elämä olisi eheä runo, hyvä tai paha? No, otetaan ihmiskunnan parhaat: Jeesus – jos hän on ollut olemassa – Sokrates ja ehkä Tolstoi. Mutta onko niidenkään elämä eheä? Valetta. Jos niidenkin elämän kokonaisuus, ne jokapäiväiset pikkumaisuudet – esimerkiksi Sokrateella vaimonsa kanssa – ja salaiset halut ja ihmismäisyydet maalattaisiin, niin mikä eheä runo siitä syntyisi? Siitä syntyy eheä runo siten, että petetään ihmisiä, poimitaan se mikä sopii reseptiin ja muu salataan. Jokaisen romaanisankarin elämähän on kuin edeltäpäin tilattu. Eikö se ole törkeä petos, kun elämä on kerran satojen tuhansien sattumuksien tulos? Ihmiselämähän on tuhansien vaikutuksien ja ihmisten luoma. Sinä luet historiaa, se jo vaikuttaa sinuun. Koko äärettömyys vaikuttaa sinuun. Ihmiselämä on tuhansien ilmiöiden ja aikakauden koko yleisen elämän tulos. Ihmiselämä on sen tähden niin repaleinen, että ainoastaan suuri narri voi ryhtyä siitä luomaan esteettistä runoa. Eikö se ole resepti, että esimerkiksi ei saa olla kirjassa kuin kaksi, kolme henkilöä, joiden kanssa sankari nypäilee? Ja paljon muita sääntöjä ja jalkapuita. Niillähän on omat nimensäkin: romantiikka, symbolismi ja herra ties mitä, ja jokaisessa niissä on vielä uusi ja vanha suunta ja ehkä muutakin. Useimpien kirjailijoiden vielä täytyy itsensä jollain lailla ilmoittaa, mihin suuntaan hän kuuluu, koska muuten ei sitä huomaisi suurennuslasillakaan tutkien. Etkö ole ajatellut, miten hassulta näyttät, jos rupeat niihin sullomaan elämää ja vapaata ihmisajatusta. Mutta eikö sinun elämässäsi – anna anteeksi – ole jo ennestään kylliksi petosta? Miksi rupeat kuvailemaan ihmiselämää siksi, mitä se ei ole. Ihmiselle, sinulle ehkä ennen muuta, jo kykenemättömyys panee kylliksi käsirautoja käsiin, miksi ryhdyt työhön, jossa sinulla on vielä jalkarautoina jotkut kirjallisuuden säännöt, joiden mukaan sinun pitää kuvata elämä vääreksi. Ota oma elämäsi, tai kenen hyvänsä! Minkä eheän kertomuksen sinä niistä saat, jos sinussa on rahtuakaan, pieninkään rahtu rehellisyyttä? Laitumella käypä härkä on ainoa, jonka elämä on niin esteettinen ja runollisesti eheä, että siitä voi kirjoittaa taideteoksen. No kuvailekin sitten sitä, jos tahdot onkia mainetta ja samalla olla rehellinen elämää kohtaan. Mutta älä rupea jalkapuuissa tekemään silmäkääntötemppeja, sillä silloin sinä joudut nauruksi itsesi edessä runomestarien sinulle käsiään taputtaessa. Mutta mitä sinua ne käsientaputukset hyödyttävät? Turhuutta, elämänhullutusta on kaikki.

HARHAMA: En minä olekaan ryhtynyt kuvailemaan rakkauden kirjeiden kirjoittelijoita enkä seikkailevia simplisissimuksia...

KOVALEWSKIJ: Siis yhteiskunnan parantajaksi olet ryhtynyt. Mitä väkeä olette te kirjalliset maailmanparantajat? Semmoista, joka ei ole muuhun kyennyt, koulujen lahjattomia oppilaita, jotka julistautuvat neroiksi. Yksi tuhannesta kirjailijasta ansaitsisi käteensä kynän, muiden käteen pitäisi panna raudat, sinun käteesi ensimmäisenä. Pikku lapsi lausuu usein suurempia totuuksia muutamalla sanalla kuin te kirjailijanerot paksuilla niteillänne. Ja ajattele edelleen tyyneä, niin

<https://espoonteatteri.fi/yleisotyo/oppimateriaalit/>

huomaat, että pieni lannanhoidosta kirjoitettu kirjanen vie ihmiskuntaa eteenpäin suuremman askeleen kuin sinun ja muiden kaltaistesi maailman parantajien sata romaania ja tuhat novellia.

Lähde: *Irmari Rantamala - Juha Hurme: Harhama*



Palautetta?

Käytitkö oppimateriaalia? Haluatko antaa palautetta materiaalista, esityksestä tai teatterikäynnistänne ylipäätään?

Lähetä mielipiteesi ja parannusehdotuksesi meille sähköpostitse info@espoonteatteri.fi tai täytä palautelomake nettisivuillamme www.espoonteatteri.fi Kiitos!